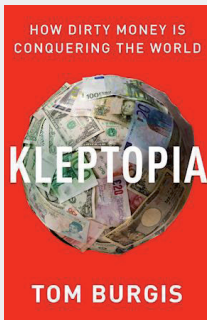

ANMELDELSE:

Nærportræt af nogle af verdens værste kleptokratier

Af **Henrik Døcker**

Britisk journalist har optrevet nogle af verdens grelleste eksempler på hvidvask af sorte penge og vist deres betydning for opretholdelse af diktaturer. Desværre har bogen for meget fokus på et enkelt land.

Tom Burgis:
Kleptopia
William Collins,
446 s.

Den britiske journalist Tom Burgis, en såkaldt graver-korrespondent ved det ansete dagblad Financial Times, afdækker i bogen *Kleptopia*, hvordan beskidte penge er ved at erobre ver-

den. Man kunne tro, at der så bydes på en virkelig *tour d'horizon* til et større opbud af korrupte stater med kleptokratiske præsidenter. Og nok kommer bogen en del rundt i verden, men der er overmåde meget om den mangeårige præsident Nursultan Nazarbaev i Kasakhstan og hans håndlangere i andre stater.

Ikke at de mange afsløringer af det kasakhiske mineselskab ENRC's manipulationer og dispositioner på det internationale kapitalmarked er uspændende, men det er som om, dimensionerne i Burgis' mange afsløringer bliver svært uoverskuelige, jo mere urent trav han afdækker.

For at forstå den tætte sammenvævning af diskrete bankforretninger og storpolitik i *Kleptopia* må man sætte sig noget ind i den schweiziske banktradition.

Henrik Døcker (f. 1938) er journalist og forfatter. Han har som journalist specialiseret sig i international politik og folkeret samt den internationale beskyttelse af menneskerettighederne. Han har arbejdet mange år i Ritzau efterfulgt af en ansættelse hos Dansk Institut for Menneskerettigheder.

Megen hvidvask har haft sit ud-spring i Sovjetunionens sammenbrud for 30 år siden. Og Burgis' styrke ligger i at afdække, hvordan de umådelige værdier, som smarte ekssovjetiske borgere fik tilegnet sig, blev skudt ind i fordækte selskaber i udlandet, eller mere præcist i svært identificerbare internationale selskaber.

Bankhemmeligheden i Schweiz

For at forstå den tætte sammenvævning af diskrete bankforretninger og storpolitik i *Kleptopia* må man sætte sig noget ind i den schweiziske banktradition, der med rødder tilbage til 1700-tallet og store finanshuses behov for diskretion i nyere tid er blevet et bagtæppe for transnationale forretninger. Det gælder eksempelvis konstruktionen af Sankt Gotthard-tunnelen gennem Alperne. Således opstod den schweizisk-italienske Banco della svizzera Italiana (BSI) i den schweiziske by Lugano.

Den blev omdrejningspunkt for mineselskabet ENRC, hvis aktiver stammer fra en jernmalmine i Kasakhstan, der blev aktieregistreret i London. Ved sin grundlæggelse i 1994 blev det efter et opkøb dog også identificeret som et afrikansk mineselskab, da man erhvervede sig rettigheder til udvinding af kobber og kobolt i DRC-Congo, kul i Mozambique, bauxit i Mali, platin i Zimbabwe og så videre.

Kleptopias anliggende er at kaste lys over, hvordan en stribe skumle skikkelser med rødder i Kirgisistan, Usbekistan, Zimbabwe og Congo har spillet en rolle som drivkræfter i finansfiduser eller direkte modtager af sorte penge. At gennemskue alt dette gøres imidler-

tid lidt svært for læseren, fordi forfatteren går unødigt meget i detaljer, jonglerer med forkortelser for såvel banker som statslige kontrolorganer og navngivne advokater.

I et noget broget persongalleri finder man såvel oligarker, altså nyrige, der med partipolitiske forbindelser sikrede sig en bid af det nedlagte Sovjetunionens rigdomme for en slik, deciderede gangstere og anløbne forretningsfolk, der skulle komme til at tjene som håndlangere for Zimbabwes korrupte diktator Robert Mugabe.

De sorte pengestrømme

Bogen opererer med en række "aktører": Advokater, som enten er tilknyttet advokatfirmaer, juridiske kontrolorganer eller er rådgivere for finansimperier samt gigantspekulanter. Kort sagt: Milliardær-bedragerer, som "fikser" de sorte pengestrømme. Blandt disse er den kirgisisk-fødte Aleksander Machkevitj, som er medlem af en bedragertrio, der står bag mineselskabet ENRC. Selskabet skal via sin aktieregistrering i London stå til regnskab for det britiske finanstillsyn.

De britiske advokater må erkende, at spillereglerne for disse guldfugle, som har slået sig ned i det for dem fjerne Storbritannien, har andre vaner end briterne. For eksempel det med at være loyal over for det abstrakte begreb 'retsstaten' mere end over for den, der har betalt dig for dit arbejde, anses som absurd – det kan af bogens "aktører" kun opfattes som en slags dække for skumle motiver.

Aleksander Machkevitj skal dog ikke forveksles med en anden fremtræ-

dende figur, Semyon Mogilevitj, Moskvas "penge-gangster". Begge mænd er efter deres exit fra Sovjetunion nu blevet israelske statsborgere som så mange andre fra det faldne kommunistiske storrige.

Den kasakhiske saga

Men nu er det vist på tide, at vi blænder op for Kasakhstans præsident fra 1989 til 2019, Nursultan Nazarbajev. I dag er han formand for statens almægtige sikkerhedsråd, og hans søn og svigersøn indtager betydningsfulde roller i *Kleptopia*. Det er dog desværre først på side 155, at læseren nærmer sig en chance for at få overblik over denne centrale person. Og det kun lidt indirekte, fordi det her kun drejer sig om mandens image i udlandet.

Det blev ifølge Burgis flosset, da svigersønnen fortalte udenlandske journalister, at den kasakhiske leder havde 15 milliarder dollar på sin personlige konto. Præsidenten modtog dertil ulovlige kommissioner, havde skjulte aktier i kobber og uran og havde offshore-konti rundt om i verden, typisk på de britiske Jomfruøer, i Liechtenstein og andre kendte skattely.

På hans schweiziske konto stod der 85 millioner dollar. Nogle af pengene dér var overført fra USA, som har love om udenlandsk finansiel korrupsion. Det drejer sig ikke mindst om olie. Tilbage i 1996 ytrede amerikanerne ønske om at bore i Det Kaspiske Hav, nærmere bestemt i Tengiz-feltet. Nazarbajev gav selskabet Mobil koncession for en milliard dol-

lar, efterfulgt af i alt 41 millioner dollar, som blev indsat på en konto tilhørende en californisk bankmand, James Giffen hos Citibank i New York.

Den velhavende Giffen, der havde en fortid med indbringende forretninger i det daværende Sovjetunionen, havde som led i 'kundepleje' med Nazarbajev indsat pengene på præsidentens schweiziske konto. Årelange forsøg fra amerikanske myndigheder på at få rigtig ram på Giffen løb til dels ud i sandet – måske spillede det ind, at han også havde ydet CIA nogle tjenester og givet informationer om det ellers ukendte Kasakhstan. Giffen 'slap' med at betale en bøde på 25 millioner dollar over for USA's skattevæsen for at have fortiet overførslerne til Schweiz.

Enorme summer fra Rusland

Men dette aspekt af kleptokratiet blegner dog i sammenligning med det samlede beløb, som pengevask fra overførsler fra Rusland til Bank of New York, USA's ældste, udgør. Herigennem passerede i alt syv milliarder dollar til konti kontrolleret af 'facadeorganisationer' – også kaldet skuffeselskaber.

Det internationale kleptokrati drejer sig altså i stort omfang om gigantiske skatteunddragelser, fordi reglerne for selskabernes formål og bagmænd ikke er stramme nok.

Det internationale kleptokrati drejer sig altså i stort omfang om gigantiske skatteunddragelser, fordi reglerne for selskabernes formål og bagmænd ikke er stramme nok. Og i takt med at verden får flere og flere personer med transnational baggrund og eventuelt

flere statsborgerskaber, besværliggøres gennemskueligheden.

Skruppelløse personer stiller sig gerne til rådighed ved udsigten til givtige lyssky forretninger.

Tag den zimbabweske forretningsmand Billy Rautenbach, som formidlede, at ENRC købte det centralafrikanske mineselskab CAMEC's platin-udvindingsrettigheder i Zimbabwe ved at give 100 millioner dollar til Mugabes regime. Dette hjalp i øvrigt Mugabe til at vinde valget i 2008. Det indbragte desuden Rautenbach 124 millioner dollar. I takt med Mugabes terrorisering af sine politiske modstandere blev det betænkeligt for Storbritannien fortsat at lade Rautenbach gøre forretninger med det britisk indregistrerede ENRC.

Afslutningen på Den Kolde Krig skabte enestående muligheder for at tappe statslig ejendom fra det kollapsede Sovjetimperium.

I *Kleptiopia* er der mange af den slags indviklede beretninger om grådige diktatorer og deres med- og modspillere, blandt andet fra det mineralrige DRC-Congo.

Udplyndring af statskasser er tidligere rapporteret vidt og bredt, men i denne bog slås det fast med syvtom-

mersøm, at afslutningen på Den Kolde Krig skabte enestående muligheder for at tappe statslig ejendom fra det kollapsede Sovjetimperium. Fidusen var bagefter at bringe rovet i rotation på de vesteuropæiske finansmarkeder. Her ved skabtes med bogens ord et "globalt kleptokrati".

Også USA's Donald Trump får en lille plads i bogen, uden at forfatteren dog kan beskyldes ham for at have forgrebet sig på den amerikanske statskasse. Sagen minder her om Panama-papirerne, hvoraf det fremgik, at i alt 140 politiske ledere verden over angiveligt havde anbragt penge i, hvad vi normalt kalder skuffeselskaber. – Det panamanske advokatfirma Mossack Fonseca var imidlertid blot ét af mange advokatfirmaer, som bidrog til pengevasken.

Alt i alt: Denne bog trænger dybere ind i højfinansens dunkle irgange, men fortaber sig desværre i enkelthistorier om et mylder af sekundære personer – og uden så meget som én illustration – samtidig med at den ikke forfølger en kronologi. Dermed stiller den lovlig store krav til læserne.

○ ○ ○